

3. Înțelegerea finală se referă la sensul global al textului citit și implică tratarea în profunzime a înțelesului unui text. La această etapă învățătorul trebuie să aibă capacitatea de a suplini lacunele și de a adăuga ceea ce lipsește în text [1].

Pentru ca evaluarea lecturii, să aibă un efect formativ, să fie resimțită și de către elevi, este necesar și util ca învățătorii să exerseze dezvoltarea capacității acestora de a se autoevalua. Însă pentru ca elevii să se poată autoaprecia obiectiv, trebuie mai întâi să cunoască criteriile de succes.

Criteriile pe care le utilizează învățătorul în evaluarea lecturii pot deveni un instrument de lucru și al elevului, prin care acesta să-și măsoare / aprecieze nivelul său astfel încât să-și poată regla propria învățare. Astfel, cunoașterea de către elev a criteriilor de evaluare poate fi transformată într-un lucru foarte util pentru dezvoltarea capacității sale de autoevaluare.

În concluzie subliniem că, prin intermediul lecturii, învățătorul nu va realiza numai obiectivele stabilite, ci le va oferi elevilor și posibilitatea de a recepta adecvat textul literar, de a înțelege specificul ei ca artă. Astfel elevul va trece de la lectura pasivă (cantitativă) la lectura activă a unui text, indiferent de natura acestuia.

Bibliografie

1. Calaque, E. Itinéraires de lecture et construction du sens // Regards sur la lecture, textes et images. Grenoble: ELLUG, 1989.
2. Cornea, P. Introducere în teoria lecturii. București: Polirom, 1998. 240 p.
3. Curriculum național: învățământul primar. Chișinău, 2018.
4. Ghid de implementare a curriculumului pentru învățământul primar. Ch., 2018
5. Șchiopu, C. Metodica predării literaturii române. Ch.: S. n., 2009. 332 p.

CZU:371.381-2:373.3

VALORIFICAREA LECTURII ÎN CLASELE PRIMARE

MUNTEANU Tamara, decan Facultatea de Pedagogie,
Catedra Pedagogie și metodică învățământului primar,
Universitatea de Stat din Tiraspol

Rezumat. *Articolul reflectă importanța lecturii în treapta primară, propune activități de dezvoltare a interesului pentru lectură, tipuri, forme de lectură, cerințe față de lectura textului, principii ale studiului textului și sugerează unele activități specifice de formare a competenței lectorale.*

Cuvinte-cheie: *lectură, interes, tipuri, forme, cerințe, principii, text, competențe lectorale.*

Summary. *The article reflects the importance of reading in the primary stage, proposes activities to develop interest in reading, types, forms of reading, requirements for reading the text, principles of text study and suggests some specific activities to train reading skills.*

Keywords: *reading, interest, types, forms, requirements, principles, text, reading skills.*

În zilele noastre mass-media are un impact considerabil asupra lecturii elevilor. Informația este mai rapidă prin televiziune sau prin calculator, iar lectura cărților pare ceva învechit. În prezent, omul este pragmatic și grăbit, are puțin timp pentru citit.

Secole de-a rândul, scriitori de marcă s-au străduit să cizeleze cuvântul, să-l facă să comunice o bogăție de gânduri și sentimente, iar astăzi totul se reduce mai ales la semne, la simboluri, la imagini. Abordarea lecturii unei cărți tipărite poate fi neatractivă, poate fi ceva banal, gândind din perspectiva noii generații născute în era digitală, care folosește cu dexteritate mijloacele IT. De aceea, lectura cărților în format electronic (e-books) este mai interesantă și mai potrivită pentru preocupările adolescenților.

Chiar dacă mai sunt copii și tineri care iubesc lectura, cei mai mulți adolescenți își caută informațiile pe internet, pentru a câștiga timp; în prezent doar elevii pasionați de lectură mai cumpără cărți ori merg la bibliotecă pentru a le împrumuta. Specialiștii sunt convingeți că „dacă o carte nu e trendy, elevul nu o citește“. Potrivit unor statisticii ce vizează rolul lecturii în viața elevilor, 20,25% dintre ei o consideră o pasiune, 12,65% - o obligație, 43,03% - un mod de a te instrui, 16,45% - un mod de a-ți petrece timpul liber și 7,59 - un mod de a uita de problemele zilnice.

În acest sens, în vederea trezirii interesului elevilor pentru lectură se propun varii activități:

- Alegerea textelor în concordanță cu orizontul de așteptare al elevilor;
- Entuziasmul profesorului când citește;
- Transpunerea textelor literare în alt limbaj: mimă, joc de rol, pantomimă, dramatizare;
- Utilizarea metodelor interactive;
- Însoțirea activităților de citire cu cele de scriere;
- Parteneriate și activități comune cu biblioteca;
- Întâlnirea cu scriitori și critici literari;
- Dramatizarea unor texte cunoscute;
- Organizarea unor cercuri de lectură, cenacluri literare, a unor concursuri etc. [7, p.15]

Trebuie subliniat că nu orice exercițiu în sine este suficient pentru ca elevii să însușească instrumentele muncii cu cartea. Simpla exersare a actului lecturii nu poate asigura formarea capacităților elevilor de a se orienta într-un text, dacă nu se are în vedere înțelegerea mesajului, realizată pe baza analizei multiple a acestuia. [2, p.106]

Textul reprezintă de fapt atitudinile autorului, atitudini care se manifestă în propriile trăiri față de lume, față de valorile umane, atitudini care evidențiază anumite concepte de viață, creduri, idealuri, convingeri. Textul presupune lectură, receptare, explorare, interpretare etc. [11, p.69]

Termenii *receptare* și *lectură* sunt adesea folosiți sinonimic, cu deosebirea că primul se referă și la texte transmise oral, pe când cel de-al doilea vizează doar contactul cu textele scrise. Noțiunea de *lectură* este ceea ce textul conține, pe când noțiunea de receptare - ceea ce subiectul reține, potrivit personalității sale și circumstanțelor. „Receptare” poate avea un sens mai cuprinzător, decât „lectură”, termenul din urmă desemnând doar contactul cu texte scrise, pe când cel dintâi se referă și la texte transmise oral. Lectura vizează prioritar procesul de parcurgere, descifrare și valorizare a unui text, pe când receptarea vizează prioritar rezultatele acestui proces. [3, p.1]

Între activitățile de învățare școlară, *lectura* ocupă locul central ca activitate intelectuală, care contribuie la formarea și dezvoltarea personalității elevului. Lectura presupune contactul cu textul, adică cu un grup de semne organizate într-un anumit mod în scopul producerii unui sens.

Se disting mai multe *tipuri de lectură*:

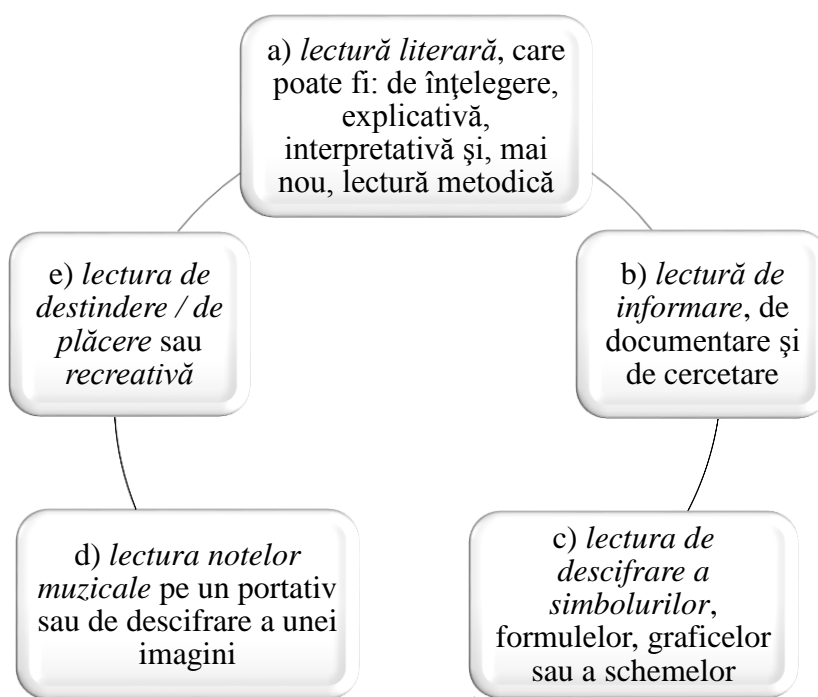

Fig 1. Tipuri de lectură [8; 12; 13]

Orice text literar are un conținut, are un mesaj adresat receptorului. Structura textului implică *începutul, cuprinsul și încheierea* ce denotă apartenența la un gen literar. Toate împrejurările în care a scris autorul amintirile, evenimente sociale, familia, copilăria, școala, profesia, capcanele vieții, natura, constituie muze pentru creație, sunt provocatoare pre-texte.

Studierea textului literar în clasele primare se realizează într-o manieră complexă, care prevede atât *comprehensiunea, receptarea, analiza, interpretarea și aprecierea celor citite*, cât și

transferul achizițiilor literar-artistice și lingvistic-comunicative în situații noi, desprinse din viața de zi cu zi și poate fi abordat în mod independent de la caz la caz [12].

Lectura întâi, explicativă, ca discurs didactic, solicită situații-problemă din viața reală, problematizare și învățare prin descoperire pe exemple relevante ca: identificarea setului de achiziții anterioare necesar abordării noului conținut; activități de învățare (situații-problemă din viața reală, motivante, desprinse din cotidian, realizarea unor legături inter- / intra- / trans-disciplinare, compatibilizarea cu experiența anterioară a elevului); introducerea suportului noțional (esențializare, limbaj simplu și clar, definiții, explicații, demonstrații devenite puncte de reper: mărturisiri ale autorului, corespondența, dialogurile, interviurile care trimit la genază). Tipurile de întrebări explicative vor fi atât extratextuale, cât și intratextuale și intertextuale.” [8, p. 22].

Comprehensiunea textului sau lectura a doua, după C. Șchiopu, ca discurs didactic înseamnă înțelegerea coerentă și substanțială a sensului literal al lui „solicită prelucrarea unor conținuturi și informații prin aplicații practice cu o reală calitate didactică ce se vor constitui în modele semnificative și vor permite în timp sistematizări prin modelare și algoritmizare”. Întrebările dominante în această etapă care presupune intrarea în lumea textului și identificarea cu aceasta vor fi cele intratextuale, închise. Astfel, pe lângă sarcinile de natură explicativă, care pot fi utilizate și în cadrul acestei lecturi, vor fi propuse elevilor și exerciții cu caracter reproductiv [14].

Interpretarea textului, lectura a treia, elevul-cititor cercetează, extrapolează, transfigurează obiectul subiectivizându-l / interiorizându-l, creează ipoteze analogice despre sensul operei. Întrebările extratextuale, deschise și intertextuale îl vor ajuta să interpreteze, să se raporteze permanent la text, să dea semnificații subiective semnificatului obiectiv al operei. Pedagogia lecturii este cea a pașilor mărunți și se aseamănă, prin caracterul ei secvențial, cu pedagogia muzicii sau a dansului. În cadrul ei, comprehensiunea și interpretarea numesc două moduri diferite de cuprindere a sensului textului, realizate prin lecturi diferite: comprehensiunea este cuprinderea textului din interiorul lumii lui și aparține privirii inocente sau ingenuă, iar interpretarea este cuprinderea textului din exterior și aparține privirii critice. [6, 4, p. 34].

Studierea textelor în ciclul primar se poate realiza în mai multe *forme*:

- texte studiate din manualele de bază;
- texte de lectură intercalate între textele de citire;
- lecturi suplimentare recomandate de învățător [10].

Textul literar în ciclul primar trebuie:

- să se potrivească gradului de dezvoltare din punctul de vedere al experienței de viață, al gândirii, al limbajului, al trăirilor psihice, al imaginației;
- să dețină valori estetice și etice;
- să se refere la universul de viață propriu copiilor sau la un univers inteligibil lor [5, p.52].

Pentru *studierea textului* este necesar de descifrat codul literar care cuprinde: *noțiuni de lexic, sens propriu și figurat, versificație la textele lirice, procedee ale expresivității, caracterizare de personaje la textele epice, modalități de expunere, stiluri și originalitatea exprimării* etc. A citi înseamnă a parcurge textul linear, stopând efortul în momentul încheierii; a interpreta înseamnă a reciti textul de mai multe ori, pentru a-l analiza în detaliu [3, p. 203].

Elevul care citește devine un partener activ în actul lecturii, formându-și capacități critice și reflexive, stimulându-și creativitatea și dezvoltându-și emoțiile. Lectura nu mai este o formă pasivă de receptare, este un proces ce implică mai mulți factori: *textul, autorul, contextul, cititorul*, extinzându-se dincolo de granițele literaturii.

La studierea textului literar se pune accent pe *tipurile de lectură*, dintre care:

➤ *Prima lectură*, cea de pătrundere în universul operei, permite contactul cu secvențe din opera, ce nu sunt atât de cunoscute elevilor, tocmai pentru a le oferi o nouă direcție de receptare a acestuia, viziunea elevilor schimbându-se/consolidându-se în funcție de fragment, de nivelul de cunoștințe ale elevilor, de etapele pregătitoare.

În funcție de criteriile continuității și finalității lecturii, dar și în funcție de cel/cei ce-o realizează, prima lectură poate fi:

- Lectură continuă: parcurgerea textului de la început la sfârșit, fără a interveni cu unele explicații sau cu explicarea unor cuvinte necunoscute vs. *lectură discontinuă*: împărțirea textului pe fragmente/tablouri;
 - Lectură neorientată fără formularea sarcinilor de lectură vs. *lectură orientată* cu formularea unor sarcini de lectură menite să capteze atenția, sau a unor aspecte din text;
 - Lectură realizată de învățător numită și lectura model vs. *lectură realizată de elevi* (lectură silențioasă, lectură cu voce tare etc.).
- *Lectura de familiarizare*, de reluare a unui text citit demult, oferă învățătorului un instrument complex de re-descoperire a operei, de caracterizare a unui personaj, de elaborarea a planului de idei.
- *Relectura textului*, în vederea identificării cuvintelor necunoscute, se face pe bucățele mici de text, pe un text care a fost deja citit (poate acasă sau poate ca lectură suplimentară) după pătrunderea în text, pentru remarcarea termenilor specifici – regionalisme, cuvinte populare – și pentru explicarea lor. *Prima relectură și comprehensiunea textului* este efectuată de elevii cu deprinderi de lectură și este urmată de explicarea unităților lexicale (cuvinte/expresii) necunoscute.
- *Lectura fragmentară* implică o pregătire minuțioasă a învățătorului, selectând citate ce au legătură cu fragmentele din manual, dar și imagini-desene ale învățătorului sau ale elevilor, imagini xeroxate, de coperte de cărți din ediții mai noi sau mai vechi.

- *Lectura de impact* se poate aplica la o clasă cu nivel de cunoștințe mai ridicat sau cu un nivel de conștiință deja conturat, în vederea combinării unor citate semnificative pentru conținutul operei, pentru extragerea unor noțiuni definitorii ale operei.
- *Lectura model*, făcută de către învățător, are menirea de a sensibiliza elevii și presupune o tehnică deosebită, pentru captivarea elevului.
- *Lectura la alegere/selectivă* a unor pasaje poate fi utilizată pentru a înțelege structura operei, elevii fiind familiarizați cu anumite aspecte: capitole, tablouri, povești; povestiri etc.
- *Lectura impusă/dirijată*, poate fi efectuată din *Lecturi literare* sau *texte recomandate* din *Curriculumul Național: clase primare* sub atenta coordonare a învățătorului, care își va organiza lecția. Întâi se va impune lectura integrală a textului propus spre dezbateri, pentru familiarizarea cu conținutul – de asemenea, se alege un citat spre discuție.
- *Lectura expresivă*, cu modulații ale vocii și ale gesturilor, se face de către învățător sau – dacă exista posibilitatea – de către un elev care a însușit tehnicile citirii.
- *Lectura cheie* este utilizată în cazul în care nivelul clasei o permite și când se urmărește relevarea unor valențe deosebite ale textului, semnificații și sensuri ascunse, când se dorește analiza stilistică și a unor particularități ale textului, mesajele naratorului etc.
- *Lectura critică* este modalitatea prin care se identifică mijloacele artistice, prin accentuarea unor termeni și prin întrebări fulger. De asemenea se pot realiza exerciții de vocabular etc. și mai ales, se poate interpreta textul, în vederea „dezlegării” tainelor.
- *Lectura problematizantă*, pe lângă utilitatea la clasă, când se urmărește rând cu rând fragmentul din manual, învățătorul poate cere identificarea unor termeni-cheie, comentarea textului. Acest tip de lectură vine în pregătirea unui alt tip și anume:
 - *Lectura comentată pas cu pas*. Aici ne referim la un moment de sinteză a informațiilor, învățătorul selectează câteva pasaje care sunt potrivite pentru o temă amplă, de exemplu: „Iarna în Moldova”.
 - *Lectura afectivă* este aplicată ca o modalitate de personalizare a mesajelor literare, de identificare cu personajele literare, de sensibilizare a elevilor pentru re-apropiere de text.
 - *Lectura de profunzime* este aceea care determină înțelegerea fondului ideatic al textului.
 - *Lectura anticipativă* se îmbină foarte bine cu un moment de brainstorming, când se urmărește identificarea unor elemente de suprafață ale textului precum: identificarea autorului, a titlului (dacă se poate recunoaște stilul), a temei fragmentului, a cuvintelor noi, a termenilor cheie, a mijloacelor artistice etc.
 - *Lectura reflexivă* este un mijloc de analiză literară, de interpretare a unui text fără a ști conținutul sau, fără a se relua conținutul [11, p.213].

Adrian Marino propune următoarele tipuri de lecturi: lectură-informație; lectură-distrație; lectură-refugiu; lectură-plăcere; lectură-cultură; lectura-existență; lectură de întreținere; lectura ca

recreere; lectura-curiozitate; lectura în grup; lectura interactivă; lectura ca "joc"; lectura de tip "scolar" (studiul la masă): *lectura activă; lectura obligatorie; lectura suplimentară* [9].

Competențele lectorale, conform cercetătoarei N. Baraliuc, se formează încă în preșcolaritate, când educatorul îi familiarizează pe copii cu cartea (citindu-le povești, memorând poezii, ghicitori, numărători; răsfoind cartea și folosind ilustrațiile ca puncte de reper, copiii repovestesc conținutul, caracterizează personajele, încearcă să compună singuri), astfel lectura și analiza textelor literare provoacă elevilor o gamă foarte variată de emoții și sentimente, îi ajută pe elevi să-și formeze opinii și atitudini pozitive față de lumea înconjurătoare [1, p.30].

Formarea *competenței de lectură* în școală se realizează procesual prin strategii didactice specifice, de aceea cadrul didactic trebuie să cunoască didactica lecturii, tipurile de lectură, utilizarea diverselor tehnici de lectură [15]. Conform autorului Vl. Pâslaru, formarea competenței lectorale se realizează prin *activități specifice*. Principalele activități ale cititorului de literatură artistică sunt:

- pregătirea conștientă pentru actul lecturii și interpretării textelor literare;
- lectura fluentă, expresivă și comprehensivă a unei diversități de texte literare/didactice/interpretative;
- percepția, imaginația, gândirea și creația artistică;
- achiziționarea instrumentarului teoretico-literar și lectoral aferent activității de lectură;
- depistarea/discernerea/interpretarea apropiată a valorilor textelor literare prin descifrarea limbajului poetic;
- producerea unei varietăți de texte reflexive, interpretative și imaginative;
- evaluarea critică a operelor și fenomenelor literare;
- autocomunicarea într-un sistem propriu de valori, în interacțiune cu axiologia literară, utilizând mijloacele limbajului poetic [12, p.99].

În concluzie, putem afirma că lectura ocupă locul central ca activitate intelectuală, dar și spirituală, de formare-dezvoltare a personalității, de aceea competența de lectură a fost considerată dintotdeauna o condiție a reușitei elevului în școală. De aici importanța actului lecturii școlare în paradigma generală a învățării și necesitatea formării-dezvoltării competenței de lectură pe parcursul întregii sale vieți.

Bibliografie

1. Baraliuc, N. Formarea competenței de receptare a textelor literare de către copiii de vârstă preșcolară mare. Autoref. teză dr. ped. Chișinău: IȘE, 2010. 170 p.
2. Bărbulescu, G.; Beșliu, D. Metodica predării limbii și literaturii române în învățământul primar. București: Corint, 2009.
3. Cornea, P. Introducere în teoria lecturii. Iași: Polirom, 1998. 239 p.

4. Costea, O. Didactica lecturii, o abordare funcțională. Iași: Institutul European, 2006. 68 p.
5. Ghid de implementare a Curriculum pentru învățământul primar. Chișinău, 2018. 272 p.
6. Golubițchi, S. Tipuri de lectură în clasele primare, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Invatamant%20superior_Vol.2_traditii%2C%20valori%2C%20perspective_USTir_2018-44-48.pdf.
7. Lectura de plăcere de la teorie la exemple de bune practici Nr. 1/2018 Cluj-Napoca, octombrie 2018, p.15 (214 p).
8. Marin, M. Didactica lecturii. Chișinău: Cartier, 2013.
9. Marino, A. Hermeneutica ideii de literatură. Cluj-Napoca: Dacia, 1987.
10. Niculcea, T.; Marin, M. Limba română, clasa a III-a, Ghidul învățătorului. Chișinău: Editura Cartier, 2007. 79 p.
11. Pamfil, A. Limba și literatura română. Structuri didactice deschise. Pitești:Paralela 45, 2008.
12. Pâslaru, VI. Introducere în teoria educației literar-artistice. Chișinău: Museum, 2001. 312 p.
13. Radu-Șchiopu, A. Dezvoltarea competențelor lectorale ale elevilor la orele de limba și literatura română. Autoref. teză dr. ped. Ch: UPS „Ion Creangă”, 2013.
14. Șchiopu, C. Receptarea operei literare: condiții, etape și niveluri. Nr. 1-3 (139-141), 2007.
15. Șchiopu, C. Metodica predării literaturii române, Chișinău: Editura Carminis, 2009. 332 p.

CZU:372.881

ATITUDINILE INTERPRETATIVE – AUTORITATIVE ÎN ALFABETIZAREA EMOȚIONALĂ

OBOROCEANU Viorica,

dr. în științe ale educației, lector universitar,
Universitatea de Stat din Tiraspol

Rezumat. *Literatura pentru copii constituie o sursă inepuizabilă de exemple frumoase de comportamente oglindite în mici antiteze între personaje. Textele literare sunt trăite cu intensitate maximă, generează atitudini interpretative, sunt o construcție complexă de reacții afective raportate la sistemul de valori general-umane, orientează subiectul spre o anumită comportare vizavi de opera literară, devin un jongler al emoțiilor, cultivă încrederea, denotă cheia reușitei, încurajează cunoașterea sinelui și autocontrol, automotivează spre reușita socială, iar gestionarea propriilor emoții, recunoașterea punctelor tari sau slabe, înțelegerea faptului că nu suntem perfecți, trăsăturile pozitive și negative fiind cele care ne individualizează.*

Cuvinte-cheie: *atitudini interpretative, inteligență emoțională, text literar, empatie.*

Abstract. *Children's literature is an inexhaustible source of beautiful examples of behaviors mirrored in small antitheses between characters. Literary texts are lived with maximum intensity, generate interpretive attitudes, are a complex construction of affective reactions related to the general-human value system, orient the subject*